

ВІДГУК
офіційного опонента, кандидата психологічних наук
Калініної Тетяни Станіславівни
на дисертацію Чобанян Анни Варужанівни
«Психологічний супровід дітей старшого дошкільного віку з порушеннями
інтелектуального розвитку помірного ступеня»,
представленої на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук
за спеціальністю 19.00.08 – спеціальна психологія

Інтеграція України в загальноєвропейський простір характеризується низкою соціальних змін та перетворень. Натепер інтеграція дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня у соціокультурне та освітнє середовище є вкрай актуальною психологічною проблемою, позаяк ще донедавна вони не були включені в освітній простір. Це спричинило збільшення наукового та практичного інтересу до вирішення проблем соціалізації та інтеграції у суспільство дітей зазначеної категорії, підготовки їх до навчання.

Відтак, це потребує розв'язання новітніх завдань, пов'язаних із формуванням соціальної готовності до навчання дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня в школі.

У цьому ключі загально-пріоритетним напрямом наукових досліджень є розроблення альтернативних шляхів формування соціальної готовності до навчання дітей старшого дошкільного віку з помірною розумовою відсталістю. Натепер існують наукові дослідження, які доводять своєчасність та ефективність психологічного впливу на психосоціальний розвиток таких дітей, їх підготовку до повноцінного життя в соціумі, продуктивної взаємодії з соціальним оточенням, що уможливорює безболісність їх «входження» у соціум, забезпечує успішність соціалізації та соціально-психологічної адаптації до умов навчального закладу.

Проте проблема психологічного супроводу старших дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня залишалась поза увагою науковців та практиків.

Саме на вирішення цієї проблеми, розроблення її теоретичних і прикладних аспектів спрямоване дослідження А.В. Чобанян: «Психологічний супровід дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня», яке є актуальним і своєчасним.

Перш за все відзначимо, що дисертація А.В. Чобанян належним чином структурована: вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Дисертаційна робота виконана на ґрунтовній джерельній базі, яка включає праці українських та зарубіжних дослідників, складає 236 найменувань, у тому числі 13 іноземною мовою. Загальний обсяг дисертації становить 294 сторінки. Основний текст дисертації викладено на 178 сторінках, робота містить 38 таблиць та 5 рисунків.

Науковий апарат, представлений у вступі, дає можливість сформувати цілісне уявлення про структуру дисертації, її інструментарій, способи інтерпретації отриманих даних. Варто відзначити, що дисертантка добре володіє теорією проблеми і методами її дослідження.

Аналіз основного змісту дисертації дає підстави стверджувати, що дисертанткою правильно визначені об'єкт і предмет дослідження, що дозволили в кінцевому результаті досягнути мети та виконати поставлені завдання, що засвідчують здобуті А.В. Чобанян результати, які висвітлено у 17 наукових працях, з них: 1 монографія (у співавторстві); 10 (9 одноосібних) статей у фахових наукових виданнях України, у тому числі 5 у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз та 6 публікацій апробаційного характеру.

Перший розділ дисертаційного дослідження присвячений аналізу стану розробленості проблеми в психолого-педагогічній літературі, висвітлено її найважливіші питання, ключові поняття, обґрунтовано модель соціальної

готовності до навчання в школі та модель психологічного супроводу дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня.

Ознайомлення зі змістом розділу свідчить про опрацювання дисертанткою значної кількості наукових джерел. А.В. Чобанян встановлено, що проблема психологічного супроводу розвитку дітей різного віку представлена порівняно неоднаково. Так, найбільш дослідженою категорією у цьому плані є підлітки, вивчення цієї проблеми в контексті вікової динаміки розвитку дошкільників представлена лише поодинокими дослідженнями.

За результатами теоретичного аналізу визначено зміст поняття «соціальна готовність до навчання в школі» як сформованість здатності до прийняття нової соціальної позиції – школяра, що обумовлена формуванням ставлення дитини до самої себе, дорослих, однолітків як суб'єктів освітнього простору й виявляється у здатності взаємодіяти з ними відповідно до ситуації. Основу структури соціальної готовності до навчання в школі складають два компоненти (комунікативна і соціальна компетентності).

На основі теоретико-методичних засад психологічного супроводу обґрунтовано модель його організації стосовно дітей старшого дошкільного віку, що містить такі складові психологічного супроводу, як наукову, цільову, організаційно-процесуальну, результативну.

А.В. Чобанян встановлено, що організація психологічного супроводу має відповідати специфіці означеної категорії дітей, що обґрунтовує доцільність емпіричного виявлення особливостей сформованості у дітей з інтелектуальними порушеннями помірного ступеня основного утворення старшого дошкільного віку – соціальної готовності.

Розроблена автором модель соціальної готовності до навчання в школі дітей старшого дошкільного віку відтворює взаємозв'язок і взаємозумовленість її структурних компонентів (комунікативна і соціальна компетентності), та репрезентує критерії, які спільно детермінують цілісний процес формування

соціальної готовності у старших дошкільників з інтелектуальними порушеннями помірного ступеня.

Це безперечно можна віднести до авторських знахідок, які роблять роботу логічною та послідовною.

У другому розділі роботи обґрунтовано організаційно-методичні основи проведення констатувального дослідження, подано діагностичний комплекс вивчення особливостей сформованості соціальної готовності у старших дошкільників з інтелектуальними порушеннями помірного ступеня та результати констатувального експерименту.

Спираючись на власну експериментальну модель, розроблені критерії та показники дослідження компонентів соціальної готовності, А.В. Чобанян було проведено експериментальне дослідження, яке дозволило визначити особливості сформованості компонентів соціальної готовності до навчання в школі у дітей з інтелектуальними порушеннями помірного ступеня.

Детальний аналіз (кількісний і якісний) емпіричного матеріалу дозволив дисертантці зробити висновок про те, що недостатній рівень сформованості соціальної готовності до навчання в школі дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелекту помірного ступеню унеможливорює формування цього утворення без організації цілеспрямованого психологічного впливу.

У третьому розділі дисертації, виходячи із отриманих на попередньому етапі дослідження результатів, було теоретично обґрунтовано, розроблено та апробовано на практиці програму психологічного супроводу формування соціальної готовності до навчання у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня.

В ході дослідження визначено організаційні умови, дотримання яких забезпечує успішність реалізації психологічного супроводу дітей старшого дошкільного віку з ППР ПС для формування їхньої соціальної готовності до навчання в школі.

Результати формувального експерименту свідчать про позитивну динаміку формування соціальної готовності у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелекту помірного ступеню в обох компонентах.

Результати експериментального дослідження в його формуючій частині підтвердили ефективність розробленої А.В. Чобанян програми психологічного супроводу, яка забезпечила позитивний вплив на динаміку формування компонентів соціальної готовності таких дітей до навчання у школі.

В цілому, результати проведеного дослідження дають підстави вважати, що мета досягнута, визначені завдання в повній мірі реалізовано, сукупність отриманих наукових положень має вагу для спеціальної психології.

Представлений у дисертації матеріал, його ґрунтовний аналіз та інтерпретація, зроблені висновки не викликають заперечень.

Однак, не зважаючи на досить струнку схему дослідження та значний обсяг матеріалів, які надано в тексті дисертації, вважаємо за необхідне зупинитися на питаннях та зауваженнях, які виникли в ході аналізу роботи.

1. В теоретичній частині дисертаційного дослідження представлена структурна модель соціальної готовності до навчання дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня в школі, яка не характеризується показниками, а обмежується базовими компонентами та критеріями, що спрощує роботу, зокрема в її експериментальних розділах.

2. Запропонована програма психологічного супроводу передбачає залучення практичного психолога та батьків дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня, однак не охоплює системну роботу з фахівцями (корекційним педагогом, логопедом), що могло сприяти забезпеченню більш ефективного корекційно-розвивального впливу на формування соціальної готовності до школи цих дітей, зокрема формування комунікативної компетентності.

3. Програма психологічного супроводу, що представлена в дисертації, залишає поза увагою дослідника взаємодії дітей старшого дошкільного віку з

порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня з їх батьками. Оскільки ці діти в силу особливостей розвитку зберігають більшу залежність від значущих дорослих, потребує пояснення відсутність відповідного блоку в системі психологічного супроводу.

4. У 2 розділі дослідження у параграфі 2.3 представлено порівняльний аналіз вивчення компетентності батьків дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня та дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня, але у 3 розділі на формульовальному етапі дослідження очікувані результати батьків дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня відсутні. Поясніть, будь ласка, причини відмови експериментальної вибірки цього контингенту батьків.

5. Дисертаційне дослідження перевантажено скороченими умовними позначеннями більшість яких не представлено в переліку, що ускладнює сприймання змісту тексту.

Проте, висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки виконаної роботи, вони мають дискусійний характер.

В цілому, враховуючи, що дисертація є ґрунтовним, самостійним, завершеним дослідженням актуальної для спеціальної психології проблеми, виконана на належному науковому рівні, вважаємо, що її автор – Чобанян Анна Варужанівна заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата психологічних наук зі спеціальності 19.00.08 – спеціальна психологія.

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри корекційної освіти
та спеціальної психології
Комунального закладу «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Калініна Т.С.

Підпис	<i>Калініної Т.С.</i>
Засвідчую	<i>[Signature]</i>
Начальник відділу кадрів	<i>[Signature]</i>
« 10 » грудня	20 19 рік